

Az Európai Unióról alkotott kép – a nyolcadik osztályban

Egy nagyobb kutatás keretében, amelyet Békésy-ösztöndíjasként a Kodolányi János Főiskolán folytatok, s amelynek célja az Európa-ismeretek iskolai jelenlétének vizsgálata, felmérés készült a nyolcadik osztályos tanulók európai uniós információiról.

A felmérés a szakirodalmi elemzéseken túlmenően tanulói kérdőívekkel, tanári strukturált interjúkkal és videószalagon rögzített tanári anketókkal, tantervi és tankönyvi tartalomelemzésekkel folyt. Az empirikus adatfelvétel néhány egyszerű kérdés segítségével, írásban történt meg. A kikérdezés egyaránt tartalmazott zárt, illetve nyílt válaszadási lehetőségeket. A kérdőív kitöltésére 2001 ősztén került sor. Összességében 195 nyolcadik osztályból 4213 tanuló választát sikerült feldolgozni, kiértékelni. (1. táblázat)

1. táblázat

	Osztály (db)	Feldolgozott tanulói válasz (db)
Budapest	36	769
Megyeszékhely Város (és 10e lakosnál nagyobb község)	53	1157
Község	62	1412
Összesen	44	875
	195	4213

Igaz ugyan, hogy az eredetileg tervezettnél lényegesen több tanulót sikerült írásosan kikérdeznünk, adatfelvételünk esetlegességei miatt azonban ez a sokaság mégsem tekinthető reprezentatív mintának. Ugyanakkor kimutatható és matematikai statisztikai eszközökkel igazolható a nyert megállapítások érvényessége.

2001 ősztén csaknem valamennyi nyolcadikos azt állította, hogy már hallott az Európai Unióról. A tanulók a leginkább a televízióban hallottak erről a szövetségről; a tömegkommunikáció e tájékoztatói formájához képest jócskán lemaradnak a sa-

ládi beszélgetések vagy az iskolai említések. Tankönyvekből e témában még kevesebben nyertek információt, és még a nyomtatott taneszközöknél is kevesebben kaptak erről hírt ez idő tájt az Internetről. Jónéhányan említettek ugyanakkor újságokat, napilapokat mint tájékozódásuk forrásait.

A tanulók túlnyomó többsége mindössze egyetlen tantárgyat említett, amelyen az Európai Unióról vagy Magyarország csatlakozásáról szót ejtettek. Ez a válaszok mintegy kétharmadában a földrajz volt; ettől lényegesen elmaradó gyakorisággal említik a történelem (állampolgári ismeretek; társadalomismeret) tantárgyat. A válaszokat azonban fenntartásokkal kell kezelni, hiszen igen gyakori, hogy ugyanazon osztályon belül a tanulóknak csupán egy része „emlékszik” a tanultakra. A másik probléma, hogy 2001 ősztén sajátos tantervi sokféleség volt Magyarországon, azaz igencsak esetlegesnek volt mondható, hogy voltaképpen mit is kellett volna tanítani az egyes iskolákban. Elméletileg földrajzból csak a kérdőíves kikérdezés után (vagy esetleg közben) tanulhattak az Európai Unióról, kivéve, ha adott iskola helyi tanterve a hetedik évfolyamra rögzítette ezt az ismeretkört.

Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy az osztályfőnöki órákon vagy az iskolai rendezvényeken (ünnepeken stb.) meglehetősen ritkán – és a tanulók számára kevésbé megragadóan – emlékeznek meg erről a várhatóan hamarosan bekövetkező eseményről, amely Magyarország legújabb kori történelmének minden bizonyítással meghatározó állomása lesz. (Ennek a

tematikus mellőzésnek oka lehet az a tanári interjúkból szövegelemzéssel kikövetkeztethető nézet, hogy tudniillik Magyarország belépése az Európai Unióba „tíz-tizenöt év múlva” várható...)

A konkrét ismeretek terén első helyen ismét az egyszempontúságot emeljük ki: a tanulók vagy a gazdasági egységet (szövetséget) említik meg, vagy az utazási lehetőségek kiszélesedését („útlevél nélkül lehet utazni”), vagy az „országhatárok megszűnését”, vagy az egységes pénznemet, az eurót, vagy azt, hogy Magyarország is készül belépni stb. Jóval ritkább a két vagy több szempont felsorolása. Figuelemre méltó,

hogy 2001 őszén – minden bizonnyal a szeptember 11-i tragédia nyomán – jó néhány tanuló „katonai szövetségnek” képzelte az Uniót. Sajnálatos módon számos tanuló nem tudott mit írni az Európai Unióról.

Az Európai Unióhoz tartozó államok felsorolását elvárni szinte lehetetlen, de azért néhány tanuló még erre is képes volt. Ők azok, akik előzőleg uniós versenyen, illetőleg ilyen jellegű vetélkedőn vettek részt.

A tanulók nagy többsége csupán Németországot és Franciaországot említette. Az európai uniós államok sorában elenyésző volt az említettsége Dániának és – számunkra meglepő módon – Írországnak. A tanulók átlagosan három-négy országot soroltak fel. A téves ország-megnevezések közül a leggyakoribb az Amerikai Egyesült Államok említése volt.

A hivatalos nyelvek említési arányait azért tartjuk lényegesnek, mert amennyiben a gyerekek felismerik, hogy egy államszövetségben milyen nyelveken lehet

kommunikálni, boldogulni, az EU-csatlakozás nyomán erőteljesen emelkedhet az idegen nyelveken tanulni óhajtók száma. Fontos az is, hogy maguk a gyerekek ismerjék fel a nyelvtanulás szükségességét, azaz belsőleg legyenek motiváltak e cél elérésében.

A legtöbb nyolcadikos kikérdezésünk során az angol és a német nyelvet írta, de igen nagy volt a francia nyelvet említők aránya. Statisztikailag is jellemzőnek, tipikusnak tekinthető az angol, német, francia nyelvek együttes megnevezése. Elenyésző ugyanakkor a dán, holland, ír, svéd, finn, görög, portugál nyelvek említettsége. Ez

idő tájt a kérdezettek túlnyomó többsége még nem volt tisztában azzal a kettősséggel, hogy az Európai Unióba minden egyes belépő állam viszi magával a hivatalos nyelvét, ugyanakkor pedig a szövetségen belüli „munkanyelv” a legtöbb esetben az angol, bizonyos területeken és helyzetekben pedig a francia, esetleg a német nyelv.

A tanulók túlnyomó többsége szerint Magyarországnak előnyére válik majd az EU-hoz történő csatlakozás, noha

számosan nem tudják megmondani (leírni), miért. A legtöbb indoklás egyébként gazdasági jellegű argumentumot hoz: Magyarország gazdasági felemelkedését várják a belépéstől. Sajátos tévedés mutatkozik meg azokban a válaszokban, amelyek a jellegzetes szeptember 11. bajlós árnyékában fogalmazódtak meg: ezek a gyerekek katonai védelmet várnak az Európai Uniótól mint szövetségtől. Az „ellenzők” lényegében ugyanattól félnék, mint amitől a pedagógus-interjúkban tartanak a kollégák: hazájuk nemzeti szuverenitását, füg-

Az eddigi eredmények alapján a meglevő, EU-t bemutató anyagok megismerésén túl az „európai gondolat” minden tantárgyban megnyilvánuló jelenlétét kellene erősíteni. A pedagógusok felkészítésére olyan programokat szükséges indítani, amelyek a mindennapi praktikus ismeretekre, az információs társadalomra történő felkészülésre, az állampolgári, közéleti magatartásformálásra, az európai uniós jogok és kötelezettségek megismerésére, az egészséges életmód, valamint a környezettudatos magatartás elemeinek kialakítására, az élethossziglan tartó tanulásra tematizálódhatnak.

getlenségét féltik Európa nagyhatalmaitól; egyesek pedig attól rettegnék, hogy éppen az EU-hoz csatlakozás jelenti a nagyobb háborús kockázatot...

Érdekességként említhető, hogy még azok közül a tanulók közül is, akik pedig előnyösnek vélik Magyarország belépését az Európai Unióba, saját magukra (családjukra) nézve esetleg már nem ennyire bizakodóak: a saját életvitelre vonatkozóan valamivel kevesebben vannak azok, akik úgy vélik, nekik „megéri” majd Magyarország EU-hoz történő csatlakozása. Ők elsősorban jelentős áremelkedésektől tartanak. Azok viszont, akik saját maguknak (családjuknak) jobb sorsot remélnek az európai uniós csatlakozástól – és azért arányaikban az utóbbiak vannak jelentős főlényben –, a magasabb fizetésekből, jobb életkörülményekben, növekvő életszínvonalban, jobb elhelyezkedési, munkavállalási esélyekben, csendesebb és lényegesen tisztább környezetben (a környezetvédelmi előírások betartásában és betartatásában), több tanulási lehetőségben, általános fejlődésben bíznak.

Szignifikáns különbségeket az egyes település csoportokhoz tartozó nyolcadik

osztályok tanulói között nem lehet kimutatni, illetőleg statisztikailag bizonyítani.

Összességében megállapítható, hogy a nyolcadikosok között folytatott kérdőíves vizsgálat számos érdekes problémát hozott a felszínre. Felveti például az európai műveltségfogalom és -tartalom meghatározásának szükségességét és érvényesítésének lehetőségeit már az általános iskola alapozó szakaszában. Érdekes lett volna megvizsgálni a helyi tanterveket is, ám ez 2001 őszén még nem volt lehetséges.

Az eddigi eredmények alapján a meglevő, EU-t bemutató anyagok megismerésén túl az „európai gondolat” minden tantárgyban megnyilvánuló jelenlétét kellene erősíteni. A pedagógusok felkészítésére olyan programokat szükséges indítani, amelyek a mindennapi praktikus ismeretekre, az információs társadalomra történő felkészülésre, az állampolgári, közéleti magatartásformálásra, az európai uniós jogok és kötelezettségek megismerésére, az egészséges életmód, valamint a környezettudatos magatartás elemeinek kialakítására, az élethossziglan tartó tanulásra tematizálódhatnának.

Karlovič János Tibor